datuotini V-VI a.

Biologijos dr. E. Šimkūnaitės atlikta moters kape prie lankinės segės rastų organinės medžiagos liekanų analizė parodė, kad velionė buvo aprengta lininiais ir ožkavilnių avelių vilnoniais rūbais, o smulkūs medžio angliukai, rasti kapuose ir židiniuose, yra plonų kadagių šakučių, kurios galėjo būti naudojamos smilkalams.

Laima Vaitkunskienė

PAGRYBIO KAPINYNAS

Paminklas yra Šilalės rajone, Upynos apylinkėje, apie 2 km į PV nuo Pagrybio piliakalnio, vadinamo Skuburkalniu. 1980-1981 m. MAII kapinyne ištyrė 810 m^2, atidengė 162 kapus, rado arti 450 įkapių.

Daugelis kapų suardyta, bet tai netrukdė pasekti laidosenos ypatumus. Kapai aptikti daugiausia apie 0,45-0,6 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Bet kartais jau 0,3-0,35 m gylyje pastebėti suardytų kapų pėdsakai, o kapai buvo net 120-145 cm gylyje. Tik labai retai išryškėdavo pailgų duobių kontūrai. Jos buvo 0,5-0,9 m pločio ir neviršydavo 2 m ilgio. Duobių sampiluose retkarčiais buvo matyti degėsių krislelių. Mirusieji laidoti nedeginti, po vieną. Tik kapo Nr. 62 duobėje buvo palaidoti vyras ir moteris, o kape Nr. 76 - du vyrai. Keletas vaikų palaidota miegančioje pozoje - ant šono, lengvai sulenktomis kojomis (kapai Nr. 55, 57, 129, 130). Kiti gulėjo aukštielninki, ištiestomis kojomis, kartais sukryžiuotomis pėdomis (kapai Nr. 76, 152). Labai įvairi rankų padėtis, tačiau ryški tendencija jas sudėti ant krūtinės. Itin akivaizdus paprotys vyrus ir moteris laidoti priešingomis kryptimis: vyrai orientuoti galva į ŠR, kartais nukrypstant į Š ar R, o moterys - į

PV, nukrypstant į P. Kaip išimtys pažymėtini kapai (Nr. 56,88, 100, 111, 115), orientuoti į ŠV ir Nr. 61, 104 į PR. Karstų pėdsakų neišliko (o gal mirusieji laidoti be jų?).

28 vyrų ir 2 berniukų kapuose aptinktos žirgų aukos, kurias, sprendžiant iš nesuardytų kapų, sudarė žirgo galva ir kojų apatinės dalys. Šios ritualinės žirgo kūno dalys buvo šalia mirusiojo, kapo duobės dugne, dažniausiai kairėje, rečiau dešinėje jo pusėje. Tačiau pasitaikė jas rasti ir kojūgalyje ar galvūgalyje. Pasitaikė ir tokių atvejų, kai žirgo galva padėta ties mirusiojo kojomis ar ties galva, o žirgo kojų dalys buvo priešingame kapo duobės gale. Kartais žirgo galva padėta ant kitų įkapių (ietigalių). Kojos gana dažnai sukryžiuotos, kartais sudėtos poromis į vieną ištisinę liniją, o kartais yra visai neapibrėžtoje padėtyje, tarsi sukritusios be jokios tvarkos. Labai dažnai žirgo galva snukiu pakreipta mirusiojo laidojimo kryptimi.

Kapuose aptikta darbo įrankių, ginklų, papuošalų, buitinių daiktų, žirgo ir raitelio aprangos reikmenų. Iš darbo įrankių dažnesni tik geležiniai tiesūs peiliai, aptikti 23 vyrų ir moterų kapuose labai įvairiose vietose. 13 vyrų įdėti įmoviniai kirviai. Jų vieta kape taip pat nepastovi, tačiau dažniausiai aptinkami vienoje ar kitoje kojų pusėje; viename kape tarp blauzdikaulių buvo pusė galąstuvo. Geležinis dalgis taip pat terastas vieno vyro kape ties mirusiojo galva. Darbo įrankiai reti ir moterų kapuose. Terasta tik vilų ir 1 gintarinis bei 2 akmeniniai verpsteliai.

Ginklai būdingi tik vyrų kapams. 22 iš jų buvo po 1, rečiau po 2 ietigalius. Pastaruoju atveju ietigaliai būna visada skirtingų formų, be to, vienas jų - trumpesnis, o kitas - ilgesnis, dažniausiai profiliuotas. Vienašmeniai peilio for-

mos kalavijai medinėse makštyse su "U" pavidalo geležiniais apkalais rasti 9 kapuose: dešinėje ar kairėje mirusiojo pusėje, o kartais - tarp kojų ar įstrižai jas. Su kovos peiliais palaidoti tik 3 vyrai.

Mirusiųjų apranga išdabinta žalvariniais, retai geležiniais ar sidabriniais papuošalais. Moterų kapuose gana dažnai aptinkama žalvarinė įvija - buvusio apgalvio metalinė detalė. Nesuardytuose kapuose ji visada būna ties mirusiosios pakaušiu. Kape Nr. 35 buvo net 2 žalvariniai apgalviai: vienas jų juosė galvą, o kitas padėtas galvūgalyje. Pirmasis sudarytas iš 6 eilių įvijėlių ir skersinių siaurų pailgų plokštelių. Jo galai sujungti ornamentuota stačiakampe plokštele. Antrasis - tai įvijos pavidalo vainikas, perlūžęs į 2 dalis. Pažymėtina vienintelė karolių apvara, iš sidabruotų įvijėlių ir raudonų karolių, apipintų sidabrine vielute (kapas Nr. 43). Žalvarinės vytu ar tordiruotu lankeliu antkaklės su kabliuku ir kilpele galuose rastos 4 vyrų kapuose. Lankinės ilgakojės, žieduotosios ir trikampe kojele segės, padarytos iš žalvario, rečiau geležies ar sidabro, būdingos tik vyrų apdarui. Moterų krūtinės papuošalus paprastai sudarė 1 pora žalvarinių kiaurakryžmių ar nuokamiene galvute smeigtukų. Pastarųjų pasitaiko ir vyrų kapuose. Panašiai žalvariniais bei geležiniais lazdeliniais smeigtukais puošiami ir vyrų, ir moterų drabužiai. Labai dažnai prie krūtinės papuošalų būna po 1 ar 2 gintarinius karoliukus. Mirusiųjų rankas puošė įvijiniai žiedai, rankogalinės, storagalės, įvijinės apyrankės. Beje, pastarųjų nebuvo nė viename vyro kape.

Vyrų aprangą papildė diržai su žalvarinėmis ar geležinėmis sagtimis, su skirstikliais, su liežuvėlio pavidalo apkalais galuose. Dažnai jie puošti žalvario apkalais, kurių paviršius kartais pasidabruotas.

Žirgo ir raitelio aprangos elementų aptikta tik tuose kapuose, kur buvo minėtų žirgo kūno dalių. 8 vyrų kapuose rasta žalvarinių ar geležinių pentinų, o 12 kapų - geležinių dvinarių, trinarių ar keturnarių žąslų su grandimis galuose.

Iš buitinių daiktų terasta 1 geriamojo rago žalvariniai apkalai bei 1 miniatiūrinis puodelis.

Pagal įkapes tyrinėti kapai priklauso V-VII a.

Vytautas Kazakevičius

PLINKAIGALIO KAPINYNO TYRINĖJIMAI

Plinkaigalio kapinynas (Kėdainių raj.) tiriamas nuo 1977 m. Iki 1980 m. čia ištirta 869 m^2, atidengti 136 V-VI a. kapai (žr. kn.: ATL 1976 ir 1977 metais. V., 1978, p. 167-164; ATL 1978 ir 1979 metais. V., 1980, p. 80-81). 1980 ir 1981 metais MAII čia ištyrė dar 1366 m^2, atidengė 113 nedegintų ir 5 sudegintų žmonių kapus bei 2 žirgų griaučius.

Nedegintų žmonių kapai (Nr. 135-249) laidosena nesiskyrė nuo anksčiau ištirtų. Mirusieji laidoti įvairaus ilgio ir pločio, iki 160 cm gylio nuo dabartinio žemės paviršiaus duobėse, aukštielninki. Lentinių stačiakampių karstų pėdsakų pastebėta 18 kapų. Daugelyje kapų abipus griaučių, padėti akmenys, o kai kada mirusysis guli tarsi akmeninėje dėžėje (kapai Nr. 157, 159). Laidota galvą į įvairias pasaulio šalis, tačiau vyrauja ŠV ir PV kryptys. Mirusiųjų rankos sudėtos ant krūtinės ir juosmens, rečiau ant dubens. Skiriasi griaučių padėtis kapuose Nr. 135 ir 177. Juose 40-45 ir 25-30 metų amžiaus moterys buvo palaidotos ant kairiojo ir dešiniojo šonų. Vaikai, dažniausiai kūdikiai, taip pat laidoti ant kairiojo ar dešiniojo šono, rečiau aukštielninki. Rastas vienas keturgubas (Nr. 162) ir 3 dvigubi kapai (Nr. 197, 232, 237). Kape Nr. 162 atidengti per